

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plvtarchi Chaeronensis Moralia, Qvae Vsvrpantvr

Svnt Avtem Omnis elegantis doctrinæ Penvs : Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem : omnes de Graeca in Latinam linguam transscripti summo labore, cura, ac fide

Plvtarchi Chaeronensis Ethicorum Sive Moralium

Plutarchus

Impressum Francofor. ad Mœn., M.D.LXXXII

De primo frigido libellus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-351](https://urn.nbn.de/urn:nbn:de:hbz:468-1-351)

EST NE aliqua frigidivis, Phauorine, princeps atque natura, sicut calidi ignis, cuius præsentia quadam & participatione reliquorum vnum quodque fiat frigidum? aut potius frigiditas caloris priuatio est, vt tenebras lucis dicunt, & motus quietem? etenim frigiditas statu seu quieti videtur accommodata, sicut contra calor mouendi facultatem habere: & calidorum frigefactio nullius ¹⁰ præsentia facultatis agentis fit, sed discessu caloris. simul enim hic confertim abicit, & friget id quod relinquitur. & vapor quem aqua seruens emitit, vna cum discedente calore elabitur. quo sit, vt frigefactio quantitatibz aliquid detrahatur,

Frigus non calorem elidens, nihil in eius locum succedente. Quid si hoc primum nomine isthac ratiocinatio falsi suspecta fit, quod multas illustres facultates perimit, easque non qualitates & habitus, sed habituum & qualitatum facit priuationes? grauitatem putat levitatis, duriciem mollicie, nigredinem albedinis, amarorem dulcedinis, & quæ alia qualitates ob vim suam sibi inuicem opponuntur, non vt habitui priuatio. Deinde, quod omnis priuatio ociosum quippiam est & inefficax, vt cæcitas, surditas, silentium, mors, formarum enim discessus sunt, & naturarum abolitiones, non naturæ & substantiæ per se. At vero frigus in corporibus oborum non minores quam calor affectiones motusque efficit suapte naturæ. Coguntur enim multa frigore, stipantur, atque densantur, & quies stabilitasve eius non ociosa est, sed grauis atque constans, ob vim eius subfulciendi, atque continentis robore præditam. Itaque priuatio quidem defectus ²⁰ est & discessio opposita facultatis: at frigescunt multa multo intus calore inhærente: multa etiam frigus, quo magis ea calida sunt, tanto magis cogitatque densitat, vt cum candes ferrum in aquam intingitur. Stoici quoq; spiritum aiunt in corporibus infantium refrigeratione acui, mutatq; natura in animam verti. verum hoc controuerſia non caret. Sed cum frigus appareat opificem esse multarum rerū aliarum, haud par est id pro priuatione haberis. Præterea, nulla priuatio comparationem secundū plus aut minus admittit, neq; eorum qua visu orbata sunt, aliud alio magis minusve cecū dicitur,

dicitur, nec quæ loqui non possunt, aliud alio magis tace-
 re, neque quæ vitam amiserunt, aliud alio magis mortu-
 um. At inter frigida nō minūs quām calida gradus isti sunt,
 vt aliud alio magis minūs, hoc admodum, illud nō adeò,
 synum remissius, aliud intentiùs dicitur frigidum: quòd ma-
 teria aliàs vehemētius, aliàs languidiùs affecta a cōtrarijs fa-
 cultatibus, alia alijs magis calida frigidāve ex sese exhibet.
 Etenim habitus cum priuatione misceri nō potest, neq; ad-
 mittit vlla vis priuationem sibi aduersam aut sociā in subie-
 cto adsciscit, sed ea subeunte cēdit. Calida tamen aliquous
 que manent frigido admixta, vt nigra albis, graibus acuta,
 dulcibus austera, quæ quidem communicatio & cōcinnitas
 colorum, sonorum, medicamentorū, ciborum grātos mul-
 tots amicōsq; ortus p̄stat. Nam quæ est priuationis aduer-
 sus habitum oppositio, hostilis est & p̄acti exfors: cūm vnius
 natura alteram perimat. Ea vèrò, qua aduersa facultates op-
 ponuntur, tempestiuè si fiat, cūm multæ artes vtuntur, tum
 vèrò natura plurimum & in alijs gignendis rebus, & maxi-
 mè in aeris mutationibus, ijsq; effectis, quæ quia temperat
 atq; dispensat deus, musicus appellatur. non lanè q̄ grauia
 acutis, aut nigris alba accommodet, int̄erq; ea consonantia
 efficiat: sed quòd calor & frigoris in mundo societate dis-
 fidūmq; ita gubernet, vt & coeant & discessione faciant
 moderatè, & nimia vtriq; vehementia ademta, in rectū mo-
 dum componat. Iam frigus perinde atq; calor sentitur. Pri-
 uatio autem non visu, non auditu, non tactu, deniq; nullo
 planè sensu percipitur. Sentiri enim est substantia, vbi sub-
 stantia nulla appetit, ibi priuatio intelligitur, quæ substātię
 est negatio, vt cęcitas, visus, vocis silentium, corporis inane.
 nam neq; inane tangendo sentimus: sed vbi nullum corpus
 tactui occurrit, vacuum animo concipitur. neq; silentiū au-
 dimus: sed quando nihil audimus, silentiū intelligimus. eo-
 démq; modo cęcorum, nudorū, & inermium nō est sensio,
 sed sensus negatione noscuntur. Ergo frigus, si quidē calo-
 ris esset priuatio, nō sentiri oportebat: sed ea intelligi frigi-
 da, vbi calor abefet. Sin vt calor corporis tepore & laxitate,
 ita frigus eiusdem concretione atq; densatione sentitur: hu-
 ius iam quoq; constat vt & caloris suum esse peculiare prin-
 cipium atq; fontem. Proinde vniuersiūsq; formæ priuatio
 vnicā est & simplex: substantiæ ipsi plura discrimina, com-

plures facultates sunt. Vnius modi est silentium: vox resvara, modò offendens sensum, alias oblectans. ac tales sunt etiam colorum figurarumque differentiae, alias aliter affidentes sentientem. quod autem tangi non potest, & quod colore, denique quod qualitate caret, nullo discrimine est prædictum, sed sui simile. Videturne ergo frigus priuationum istarum de genere esse, nulloque discrimine afficeret? Immo contra magnæ utilèques voluptates corpori à frigore offeruntur: ac vicissim vchementia damna, dolores, ac prægrauationes, quando non semper cedit ac corpus defert calor, sed sèpè ingus inclusus reluctatur atque pugnat. (cui pugnæ nomen est horror atque tremor) & victo calore congelatio & torpor succedunt: calore frigus superate cor.

Illa. o. 103. *alibet.* pus intepescit ac relaxatur, quod latere dicitur vocat Homerus. Verum hæc omnibus sunt manifesta, hisque maxime affectiōibus ostenditur frigus calori ut substantiam substantię, vel qualitatem qualitati repugnare, non ut negationem aut priuationem: neque interitum esse caloris, sed naturam vi eius perimendi præditam. Alioquin & hyemem temperatibus anni, & Aquilonem ventorum numero eximus, ut vestitis & Austris priuationes, quæ proprium nullum habent principium. At enim cum in Uniuerso sint quatuor prima corpora, quæ ob numerum, simplicitatem & vim plerique reliquorum elementa & principia statuunt, ignis inquam, aqua, aer, & terra necesse est etiā totidem esse primas, ac simplices qualitates. quæ vero sint, nisi calor, frigus, siccitas, humiditas, quibus elemētorum omnes motions absoluuntur? Ut autem in Grammatica elemētorum sunt breuitates & longitudinae, in musica graue & acutum, non vnu alterius priuatione: ita in naturalib. quoq; rebus pro clementis accipere debemus calida frigidis, & humida siccis opposita corpora, si quidē & ratione & ijs quæ in natura visuntur effecta consentire volumus. Ni si placet sequi Anaximenē illam antiquum, & neq; frigidum in substantia, neq; calidū relinquere, sed ea facere communes affectiones quæ materialē mutationibus comitentur. Is enim materiae contractiōne atque densationem appellabat frigus: laxationem eius & raritatem, calorem. ideoque non ineptè dici, calida hominem ex ore & frigida emittere. halitum enim compressum labijs atque densatum, fieri frigidum: emissum aperto ore,

ore, ob raritatem calescere. Quem quidem eius errorem refellit Aristoteles. aperto enim ore è nobis ipsis calidum efflari docet: cùm verò flamus compressis labijs, non nos è nobis exspirare aerem, sed cum qui ante os est impelli & rebus 5 incidere. Enim uero si substantiam caloris frigorisque esse concedimus, progrediamur disputando, & quæ substantia, quod principium, quæ natura sit frigoris, inuestigemus. Iij qui scalenis ac triangularibus figuris in corporibus sitis, nigeremus, tremere, horrere, aliaq; id genus pati ob asperitatem eorum dicunt: quanquam in particularib. errant, principium tamen inde sumunt unde petendum fuit. Oportet enim tanquam à Vesta, à substantia Vniuersi questionem inchoare. Quia in re maximè appetat quo philosophus à medico, rustico, tibicine differat. His enim sufficit extremarū 15 caufarum consideratio. Si enim proximam causam perspexerint, vt febris est causa intentio aut humoris in locum alienum illapsus, rubiginis frugum ardores Solis post imbrē, graui soni fistularū inter se inclinatio: satis hoc artifici est ad suum opus. Physico autem, qui veritatem contemplatur, 20 ultimorum cognitionis non finis est, sed initium ad prima superemāq; proficisciendi. Itaq; recte Plato & Democritus causam caloris & grauitatis querentes, disputationem non ad mentionem ignis & terræ finierunt, sed sensibili ad mente sola cernenda principia reuocandis, vñq; ad minima tanquam semina progressi sunt. Veruntamen prius etiam hæc sensibilia tractare expedire, in quibus Empedocles, Strato & Stoici substantias facultatum ponebant: Stoici primum frigidum aeri adscribentes, Empedocles & Strato aquæ. Fortasse etiam fuerit qui terram substantię frigidis subiectiat. Verū prius illorum sententias cōsideremus. Quoniam ignis & calidus est & splendidus, oportet naturam ei oppositam frigidam esse & tenebrosam. vt enim splēdido tenebrosum, sic calido frigidum opponitur: quia sicut tenebre visum, ita frigus tactum confundit: & calor sensum tangendi, vt splendor videndi diffundit. Ergo quod primū in natura tenebrosum est, primū etiam frigidum erit. Aerem autem primū esse tenebrosum, ne poetas quidem fecellit. tenebras enim aeris nomine afficiunt.

Aer crassus apud naues erat: haud quoq; Luna

Effusit calo.---- & iterum:

*Aer an pri
mum frigi
dum.*

Iliad. g.

649.

*Aere disiecto, & pulsacaligine Solem**Redditis, & pugnam posset iam quisq; videre.*

aerem quoq; luminis expertem cnephas dicūt, quasi kenon
phaus, id est, inanem lucis: & nephos, nubes aer coactus den
satūsq; appellatur. achlysetiam & homichla, quæ caliginē
& nubeculā notant, & quæ alia luminis sensum impediunt,
aeris sunt differentiæ: cuius id quod videri non potest & co
lore vacat, Ades, i. Pluto & Acheron nominabatur. Sicut ergo
splendore deficiētenebrosus fit aer: ita calore deferent
te quod restat, nihil aliud est quam aer frigidus. itaq; etiam 10

Theog. 119.

Aer ex-i
gne.

tartarus dicitur à frigore: quod etiam Heliodus docuit, tar
tarum appellans aerosum. & qui horrore tremunt ac qua
fantur, tartarizein dicuntur. Horum ergo hæc est ratio. Iam
quoniam interitus rei, mutatio eius est in contrarium, vi
deamus recténe hoc dictum sit, ignis morte esse ortum ae
ris. Ignis enim moritur ipse etiam sicut animal, vel vi extin
ctus, vel sua sponte emarcescens. Exstinctio autem illustri
orem facit eius in aeternam transmutationem. nam fumus aeris
est species, & nidor (vt est apud Pindarum) aeris recalcitrans
fumo. Veruntamen etiam flamma ob inopiam tabescens, 20
vt in lucernis, cernere licet sumum eius in caliginosum ac
tenebrosum aerem abire. Vapor quoq; qui à balneo vel cum
ad ignē calefacti sumus, affusa frigida effertur, satis demon
strat calorem pereuntem in aerem mutari, vt naturæ ordi
ne oppositum igni: vnde sequebatur, aerem primum tene
brosum esse & frigidum. Porro omniū quæ à frigore in cor
porib. efficiuntur vehementissima & violentissima res con
gelatio, in aqua à frigore efficitur. Ipsa enim suapte natura
aqua facilimè diffunditur, instabilisq; est & à concretione
aliena: ab aere autem propter eius frigiditatem constricta 30
crassescit & cogitur. Ideo dictum est:

Continuo ninget, Boream si prouocet Auster.

austro enim tanquam materiam præparare humorem, eum
succedens Aquilo adstringit. & maximè hoc niues docent:
aerem enim edentes & ante se spirantes tenuem atque fri
gidum, ita defluunt. Aristoteles etiā cotes plumbi colliqua
ri scribit ac fluere præ gelu & hyeme, sola aqua accidente.
aer autem, vt appareat, cogit corpora frigore, itaque dissipat
& rumpit. Præterea aqua à fonte auulsa facilius concrescit.
magis enim aer obtinet vi sua aduersus minorē rem. Quod
si quis

si quis frigidam ex puto aquam in vase rursum in puto
demittat, ita ut aquam vas non attingat, sed in aere pedeat:
paulo post temporis spacio eam quam ante frigidorem
fentiet. Quod quidem maximo est argumento, primam fri-
goris cauam non esse adscribendam aquæ, sed aeti. Equi-
dem magnorum fluuiorum nullus profundè gelu coit. non
enim ad imum penetrat aer, sed ea tantum adfringit frigo-
re suo, quæ amplectitur propius pertinens. itaq; barbari pe-
dites eos trælent, premissis vulpibus. nam nisi crast sit gla-
ties, sed tantum superficiem durauerit, animaduertentes eç
hoc è strepitu infra profluentis aquæ, retrò abeunt. Sunt et-
iam qui pisces tum captant partem glaciei aqua soluentes
calida, aqua tunc funiculum hami demitti sinete. Adeò ni-
hil in profundo agit frigus. At verò quæ in summo sunt, ita
15 à concretione ista mutantur, ut aqua in se coacta atq; com-
pressa naues collidat atq; perfringat. ut testantur qui nunc
cum Cæsare ad Istrum in hybernis fuerunt. Quanquam id
ipsum quod nobis visu venit, satis locuples testimonij per-
hibet. Nam postquam loti sumus & desudauimus, tunc ma-
gis refrigerarum: corporibus laxatis multum frigoris vñà
cum aere recipientes. Idem hoc aquæ accidit. nam facilis
frigescit, si calefiat priùs: quod sic facilius ab aere potest af-
fici. quando etiam qui feruentes aquas sursum exhauriunt
inque sublimi collocant, nihil nimirum agunt aliud, quam
25 quod eas multo permisceri volunt aere. Atque his quidem,
Fauorine, probabilitatib. nititur ea oratio, quæ principem
frigidifacultatem acri vindicat. Quæ vero eam aquæ defe- An aqua
runt, non dissimilibus vtitur principijs: nempe hoc ipsum sit primū
quoque fato Empedocle: frigidum.

30 Splendentem, & calidum cernes equidem ^qndiq; Solem:

Ast imbre prossus tenebrosumq; horribilemq;

Cum enim calido frigidum ita, ut splendido nigrum oppo-
suerit, hoc nobis collendum dedit, ita eiusdem substantiæ
esse nigredinem & frigus, ut eiusdem sunt splendor
35 & calor. Nigredinem vero non ad aerem, sed ad aquam
pertinere sensus testatur. Nulla enim res ab aere nigra, ab a-
qua omnes nigrae redunduntur. si enim candidissimam lanam
vel vestem in aqua iniçies, nigra inde eximetur, colorq; is
manebit tatisper, dum vel calor liquorem exsiccat, vel præ-
lum aut pondus superimpositum elidat. Et cum terra con-

Spergitur aqua, nigricant loca guttis occupata, reliquis pri-
stinius colorem conseruantibus. Ipsi usque ad eam aquæ, si co-
piosa sit, quod imum est, obscurissimum est: cum partes ac-
ri propinquæ pelluceant arque niteant. Ad hæc de reliquis
humoribus maximè pellucidum est oleum, quia plurimum s-
in se habet aeris. cui rei certo id est arguento leuitas, ob-
quam omnibus innat humoribus, ab aere sursum elatum.
Quin & in fluctus marinos si inuergatur, tranquillitatem
facit: non ventis ob leuitatem eius inde delabentibus,
(quod Aristoteles putauit) sed quia fluctus quovis humore 10
ictus subsidat. Hoc oleo peculiare est, quod splendorem &
perspicuitatem in fundo aquæ præstat, aere humorem dissi-
pantere. non enim duntaxat in superficie ijs qui noctu spon-
gias captant, sed etiam vrinando eas in profundo maris con-
fstantibus ex ore efflatum lumen præbet. Non plus igitur 15
nigredinis aeri quam oleo, minus etiam frigidii inest. Nam
oleum, quo nullus humor plus in se habet aerei, minimè
frigidum est, molliterque coit. quia aer in eius temperie
contentus, non patitur id duriter adstringi. Acus quoque &
fibulas ferreas, aliisque horum affinia opera non aqua tin- 20
gunt, sed oleo: veritate aqua ob nimiam suam frigiditatem
ea peruerat. Nimirum enim ab his æquius est iudicium pe-
ti, quam à coloribus. quandoquidem nix, grando, glacies,
simul & nitidissima sunt & frigidißima. & rufum pix cum
opacior est, tum calidior melle. Cæterum hoc etiam miror, 25
eos qui aerem propterea quod sit tenebrosus, frigidum sta-
tuunt, non animaduertere eum ab alijs propterea calidum
asserit, quia sit leuis. Nam tenebrosum isthuc non tam fami-
iliaritet congruit frigido, quam graue & in statu persistens.
Multa quippe caloris inania, splendorem tamen habent. le- 30
ue, & quod sponte sursum efferatur, nihil est eorum, quæ
sint frigida. Ipse quidem nubes, dum aeream seruant natu-
ram, in sublime feruntur. deinde in humidum mutata, sta-
tim deorsum labuntur: & frigore recepto non minus leui-
tatem quam calorem amittit. ac vice versa calore in eas in- 35
cidente, rufum sursum feruntur, simul & aeream recuperan-
tes naturam, & sursum enitentes. Id quoque argumentum
quod de interitu afferebatur, vanum est. Non enim in con-
trarium abit quidquid interit, sed à contrario corrupti-
tur. Sic ignis vel aqua dum perimitur, in aërem mutatur.

Nam

Nam Æschylus non tam tragicè quām verè dixit:

Compescit aquam, ignis supplicium.

Illa. q.

& Homerus fluuiò Vulcanum, Neptuno Apollinem in pugna physicè magis quām fabulose opposuit. ac Archilochus § de contraria sentiente non male dixit,

Illa dolos neclens, aquam ferebat altera

Manu, alteraq; ignem.

Apud Persas vero supplicandi genus erat acerimum & repulsa securum, si supplici cum igne in fluvium descendens, 10 minaretur ignem se in eum abiecturū nisi impetraret quod petebat. siebat enim compos voti, sed puniebatur propter comminationem, vrpore iniustam & naturę contrariam. Illud quoq; tritum, Ignem aquæ milces, usurpatum in eos qui vi conantur efficere quod fieri est nefas, testari videtur igni 15 aquam esse hostem, ab eaque illum perimi & extingendo multarunt. non ab aere, in quem suo interitu mutatur. Si enim id, in quod quiduis mutatur, contrarium est: magis aduersabitur aeri ignis quām aqua. Mutatur enim in aquā, dum coit: in ignem, cum dissipatur. sicut rursum aqua dissipando 20 in aerem, coeundo in terram abit: ut ego arbitror, ob familiaritatem & cognitionem cum vtroq; non qud alterieorum contraria sit atq; inimica. Illi vtro modo dixerint, argu 25 mentum corrumpunt. Absurdissimum verò dictu est, ab aere aquam cogi, cum ipsum aerem nusquam videamus con-
Causa cor-
gelassentis.
crescere. Nubes enim, nebulæ, & nubecule, congelatio non sunt, sed coito quædam & crassificies humili & vaporibus repleti aeris: cùm siccus aer ne ad eam quidem usque mutationem refrigeretur. Sunt enim certi quidam montes qui neque nubem, neque rorem, neque nubeculam admittunt, 30 verticibus eorum in aerem purum humorisque expertem penetrantibus, vnde liquet vel in primis inferioris aeris cognitionem & densationem aeri ob humoris & frigoris admixtionem contingere. Rationi autem cōsentaneum est, qud magnorum fluminum ima non constringuntur gelu. Su- 35 periora enim congelata, exhalationem non trahunt: cāq; intus contenta atque relisa calorem præbet humori, qui in profundo est, quod eo demonstratur, quia glacie soluta multum vaporem aquæ emittunt. Hinc & animalium corpora per hyemem sunt calidiora, qud calorem a fortis circumstante frigore intrō compulsum intus cohibent. Il-

Iæ vero sursum exhaustiones aquæ & in sublime elationes, non tantum calorem aquis auferunt, sed & frigiditatem. itaque minimè niuem aut ex hac expressum humorem mouent, qui valdè frigidam requirunt. motus enim vtrunque amolitur. Hanc autem vim non aeris esse sed aquæ, sic licet de integrō ratiocinari. Principio probabile non est aerem, qui ætheri appropinquat, superficiemq; eius contingens, ab ignea tangitur substantia, vi esse præditum contraria. nā neque aliás id fieri potest, cūm tangatur & extremis continuetur ei suis: & rationi non conuenit, naturam deinceps à corrumpente posuisse, eiq; contiguum fecisse id quod corruptur, tanquam eanō communicationis & consonantiae, sed pugnæ esset effectrix. Vtitur vero natura rebus non sinceris, neq; repugnibus: sed alternatim positum quendam rerum ordinemq; non perimēdis, sed communicans naturis aptum medijs insertis institutu. Talis est aeris natura, qui inter ignem & aquam interiectus, & vtrunque eorum contingens, neque calidus ipse est, neque frigidus, sed temperie ex virtute extremorum leui innoxiaque mixtus. Porro aer ubique est æqualis: non tamen omnibus in locis à equè hyems & frigus sunt. nam aliæ partes orbis terrarū frigidæ sunt & humidæ, aliæ siccæ & calidæ, non fortuito quidem hoc, sed quod vna est frigoris & humidi natura. Africæ enim maior pars calida est & aquarum expers. Scythia, Thraciam, & Pontum qui peruagati sunt, lacus habere magnos aiunt, ac fluminibus permeari magnis. & quæ in medio sunt palustria & lacuum similia, maximè frigent ob exhalationes humorum. Posidonius dum frigoris causam facit, quod aer palustris recens sit & humidus, nostram opinionem magis etiam probabilem facit, tantum abest ut fidem ei deroget. non enim aer vt recentior quisq; est, ita videretur frigidior, nisi in humidis origo inesset frigoris. Rectius ergo Homerus fontem eius indicans dixit:

Odyss. 2.

469.

Frigida de lymphis spirabat fluminis aura.

Præterea vero sensus nos sèpenumero fallit, vt vestem aut lanam tangentes frigidam, humidam nos tangere putemus: quod scilicet virtusq; est qualitatis communis substantia, naturæque vicinæ & familiares. In gelidis porro regionibus multa rumpit frigus vasalæ crea & figlina: nullū tamen inane, sed plena omnia, frigore vim aquæ faciente. Sanè ait Theophrastus

phrasus aerem vasa rumpere, usum rumore tanquam clau-
 uo. Sed vide ne elegantiū quām verius hoc ille dixerit. nam
 hac ratione ea oportuit magis ab aere rumpi, quae pice aut
 lacte essent repleta. Sed viderur aqua suapte natura & pri-
 mō esse frigida. opponitur enim ratione frigoris calor i-
 gnis, ut siccitati humiditatis, & grauitatis leuitati. denique
 ignis naturam habet dissipandi & diuidendi: aqua glutinan-
 di & continendi, frigore constringens & cogens. quod et-
 iam innuens Empedocles, subinde ignem Litem pernicio-
 sam, aquam Amicitiam vehementer appellavit. Etenim i-
 gnis quidem alimentum est id quod mutari in ignem po-
 test: mutatur autem, quod familiare ei est: sicut mutari id
 nequit, quod eius est contrarium, ut aqua. nam & hæc, ut
 simpliciter dicam, neque viri potest, & facit ut materia, her-
 15ba, lignum humida difficulter vrantur, & ob viorem flam-
 mam edant languidam ac caliginosam, humore calori ob
 naturalem inimicitiam repugnante. Atque hæc tu cum il-
 lorum argumentis comparando perpende. Ceterum Chry-
 sippus censens aerem primō frigidum esse, eò quod tene-
 brosus est, mentionem fecit duntata eorum, qui longius
 distare aquam ab æthere quām aerem dicerent: & contra eos
 aliquid dicturus, Hoc pacto (inquit) etiam terram dicere-
 mus primō esse frigidam, quia longissimè abest ab aere. ita-
 que hæc rationem tanquam planè absurdam repudiat atq;
 25 rejicit. Ego autem pro terra quoq; adferri posse puto pro-
 babilia argumenta, quibus eam primō frigidam esse fides
 fiat. Idq; primū ponam, quo Chrysippus pro aere usus est
 præcipuo. quodnam? quia is primū sit tenebrosus. Nam
 si ille duas sumens facultatum oppositiones, ex una alteram
 30 necessariō sequi arbitratur: sexcētæ nimis tamen iam terra ad-
 uersus aerem oppositiones & aduersationes possunt pro-
 ferri, quibus etiam hanc, de qua agimus esse cōsequentem
 asseramus. Non enim opponitur tantum terra aeri ut gra-
 uis leui, deorsum vergens sursum se efferenti, aut ut densa
 35 rato, tarda & stabilis velocibus prædicto momentis: sed ut
 grauissima leuissimo, denissima rarissimo, denique ut im-
 mobilis omnino suapte natura, ei qui sp̄ote sua citatur mo-
 titibus, & medium obtinens locum ei qui semper in orbem
 circuoluitur. Non est itaq; absurdum, his tot ac tatis op-
 positionibus etiam calidi ac frigi contentionem comi-

tari? Non sanè. Splendidus verò est ignis, terra tenebrosa, immò autem tenebrofissima omnium rerum, luminisque vacuissima. Aet quidem primum particeps est lumen, mutatūque celerrimè, impletusq; splendore, eum usquequamque differt, seipsumque corpus lucis præbet. Sol enim surgens, ut quidam scriptor dithyramborum cecinīt, statim implet magnam ventorum per aerem ingredientium dominum. ex hoc lacui matique portio luminis immittitur, residēntque flumina quatenus aer ea attingit. Sola omnium corporum terra semper luminis expers est, neque radiis Solis & Luna illuminantibus percelligitur, sicutur quidem ab iis, & exigua sui partem à calore subeunte patitur tepefieri: sed ob soliditatem suam lumen non admittens, tantum in superficie circùm illustratur: interiora tenebra, chaos, & inferi nominantur, & cœbus nihil est aliud, quam tenebra, 15 in terræ corpore. Porro noctem poëta terra natam fabulantur: mathematici ostendunt umbram esse terrā aduerso Sole lumini officientem. aer enim tenebris impletur à terra ut lumine à Sole: & quæ non illuminatur pars aeris, noctis est ea quantitate, quam à umbra obtinet. Itaque, exteriora aere etiam per noctem homines ac bruta animalia videntur, ambulantesq; in eo per tenebras, in quibus vtcunq; vestigia quædam lucis atq; reliquæ dispersæ sunt. intra domos aut & tecis parietib; q; inclusus, omnino cæcus est & luminis expers, terra scilicet circumquaque ambiente. Quin & tergora & cornua integra ob soliditatem lumen non transmittunt, dissecta autem & polita aeris participatione sunt pellucida. Existimò terram quoque à poetis identidem nigrum appellari, ob tenebras & luminis vacuitatem. ut pretiosa illa tenebrosa cum splendido contentio, terra magis 30 quam aeri congruat. Verum ea ad propositum quæstionem nihil facit, cum ostenderimus, multa frigida esse splendida, multa calida obscura & tenebricosa. Illæ verò frigoris magis cognata sunt facultates, graue esse, permanens, densum, immobile: quarum aeri nulla, terra omnes magis quam aquæ insunt. Et quidem præcipue frigidum sensu iudice durum est, ac duritie efficax, & resistens. nam Theophrastus narrat, pisces gelu concretos, si in terram demittantur, strangi ac conteri vittorum instar aut fistilium vasorum. Apud Delphos ipse audisti eorum, qui Parnasum conscen-

Frigoris
adsumpta.

concederant opitulatum Thyadibus à vehementi vento
& niue circumuentis, ita gelu duratas ligni in morem diri-
gaisse chlamydes, vt dissentæ etiam rumperentur ac con-
fringerentur. Quin & nruis & linguae motum eripit, du-
ritiæque infest nimirum frigus, cōgelans humidas & mol-
les partes corporis. Quæ cùm sint in conspectu, rem nūc sic
consideremus. Omnis nimirum facultas quando præualet,
ea est natura vt mutet sibiq; simile faciat id quod ab ipsa est
victum. ita quod ab igne vincitur, incendi, quod à spiritu,
10 in aerem veri, quod in aquam incidit, nisi effugiat, vide-
mus penitus humectari. Est ergo necesse vt quæ valde fri-
gore afficiuntur, mutentur in id quod primò est frigidum.
frigefactionis verò exsuperantia, est congelatio, quæ ad ex-
treum rem in lapidea conuertit, vbi frigore protus ob-
15 tinente humor congelavit eliso calore. Itaque terra in pro-
fundo concretum aliquid frigore, & (vt sic dicam) glacies
est. frigus enim rærum & nulla alia qualitate emollitum
ibi habitat, longissimè ab ethere repulsum. Ista autem con-
spicua, præcipitia, scopulos, saxa, Empedocles censet ab
20 igni qui medio terræ ardeat edita sustentari. magis tamen
apparet, ea quorum calor elitus est prorsusque abiit calor,
hæc omnino à frigore constripgi & indurari: vnde & pagi
Græcis dicuntur. multorumque extrema denigrata, quâ-
gnis excidit, igni adusta videntur intuentibus. Frigus enim
25 alia magis, alia minus congelat, maximè ca quibus pri-
mò ineat. Sicut enim quando calor est leue reddere, quod
calidissimum, idem & leuissimum est: & quia humiditas
mollit, quod humidissimum, simul etiam mollissimum est.
ita si frigoris est cogere, frigidissimum quod est, erit etiam
30 concretissimum, videlicet terra. Quod autem natura est
frigidissimum, id vtique etiam primò erit frigidum. vnde
conficitur, terram primò & natura esse frigidam. Idq; nimi-
rum etiam sensu deprehenditur. Nam & lutu aqua est frigi-
dus: & ignem terra ingesta extinguunt. Fabri quoq; ferro
35 candenti & emolito marmorū scobem seu ramenta ins-
pergunt, nimirum fluxum inhibentes ac refrigerantes. Pul-
uis etiam athletarum corpora refrigerat, sudoreq; extin-
guit. Quid verò sibi vult nostra quotannis migratio, duin
hyeme longissimè à terra nos in sublimia subducimus ædi-
ficia, æstate aut rursum ad inferiora & humilia cōfugientes,
lauem

suauem in vlnis terræ habitationem quærimus? nōnne id
facimus, quia frigus petentes sensu ad terram deducimur,
cāmq; primum natura frigidum agnoscimus, certè ad mare
per hyemem victus, fuga quodāmodo terræ est, relinquen-
tium ob gelu eam quantum omnino fieri potest, aerēmq;
maritimum, ytpote calidum, amicentium. at estate terri-
genam rursus & mediterraneum aerem aduersus ardores
desideramus: qui non frigidus ipse est, sed ex eo quod pri-
mū & natura frigidum est editus, terræ virtute imbutus
est, tanquam ferri quadam tinctura. Nam fluentium quo-
que aquarum eæ sunt frigidissimæ, quæ de montibus aut
faxis manant, & putealium aquarum quæ in profundissimis
sunt pureis. his enim ob profunditatem non amplius ad-
misceretur exterior aer: illæ è sincera terra erumpunt. qualis
est apud Tænarum, quam Stygis aquam appellant, è saxo 15
parcis scaturiginibus confluens, ita frigida, ut omnia vasa
rumpat, solaque asini vngula possit contineri. Atq; etiam
medicos audimus omni yniuersæ terræ facultatem refrige-
randi ac adstringendi naturalem tribuere, multaque ab iis
fossilia recenseri, quibus in medicina vis insit obthurandi 20
atque cohibendi. Quippe elementum terræ non ad secundum,
aut mouendum natura aptum est, neque acumina ha-
bet, neque molliri aut facile circumfundī potest. sed cubi-
* in morem firma est ac stabilis. itaq; & grauitate prædicta est,
& frigore: siquidem ea vis eius est vt denset, compingat, eli- 25
dat humorem, horrores & tremores in corporibus efficit
ob inæqualitatem: quod si supereret omnino calore fugiente
aut extinto, habitum constituit omnino congelatum at-
que exanimem. Itaque terra prosum non ardescit, aut len-
tè admodum atq; ægrè virutur. Nam aer sæpe ex seipso flam- 30
mam edit, fluitque & fulgorat accensus: humore autem a-
limenti loco virut calor. non enim solidæ, sed humidæ li-
gni partes cremando sunt idoneæ: quo exsiccatio, solidum
& siccum relinquitur, in cinerem redactum. Neque ij quic-
quam agunt, qui hunc quoq; mutari & consumi cōtenden- 35
tes, sæpe oleo aut adipe humectantes incēdunt: cùm rursus
ac denuò pinguedine exusta, omnino tamen supereret ac per-
maneat quod est terreum. Itaque terram, quod non tantum
locum suum seruet, sed etiam substantia sit immutabili, ac
* semper in deorum maneat domicilio, à stando Hestiam seu
Vestam

Vestam nominauerunt prisca ob statum & concretionem: cuius vinculum est frigus, ut Archelaus physicus aiebat, nulla eam te laxante, nullo molliente, ut quae calefieri aut te pescere nesciret. Ij autem, qui aerem & aquam frigida se cognouisse aiunt, terram negant: respiciunt ad proximam terram, aere, spiritibus, aqua: & calore plenam mixturam atque congeriem. Nihil vero differunt ab iis, qui non aetherem primò & natura calidum, sed aquam feruentem aut candens ferrum pronunciant: quod haec tangunt & contrentur, primum purum cœlestemque ignem non sentiunt: vt hi quoque terram in imo latentem non vident, quae maxime terra intelligenda est, ab omnibus aliis secreta. Cuius tamen indicium etiam hec sunt saxa, quae e profundo magnum & toleratu difficile frigus emittunt. Qui autem potum frigido diorem facere volunt, iij silices in aquam iniiciunt. fit enim spissior, & vis eius intenditur frigore quod a lapidibus recentis & sincerum in eam emititur. Veteres ergo sapientes ac doctos censemus est statuisse cœlestia terrestribus non permisceri: non quod velut in trutina ad inferiora loco & superiora respexerint, sed ad facultatum differentiam. quippe calida, splendida, velocia, leuia, immortalia & sempiternæ naturæ adscriperunt: tenebrosa, frigida, tarda, mortalia & inferiora forte parum beatam arbitrantur. Quando corpus etiam animalis dum spirat, & (vt poeta ait) viret, tantisper etiam calore vitaque fructus: his priuatum, & iam solis terrestribus partibus, statim frigore & gelu corripitur, scilicet quod in quavis potius quam terrena secundum naturam calor insit. Haec tu, Phauorine, cum iis compone, quae ab aliis sunt dicta. quae si non multum vincant vincaturque probabilitate, valere iube opiniones, & existima, Philosophi magis esse in rebus dubiis assensionem cohibere, quam aliquid tanquam certum probare.

PLVTARCHI COMMENTARIOLVS, BEL-
35 lōne an pace clariores fuerint Athe-
nienses.

* * *

AT QVE hoc quidem recte respondit ipsum subsecutis Historici
ducibus Themistocles, quibus ille aditum ad res gerentur
res gerendas pa-